

“MOLIYA” FANIDAN 2- ORALIQ NAZORAT UCHUN GURUHLARDA ISHLASH BO’YICHA TOPSHIRIQ

1-GURUH

BILIMNING BAHOSI (8 ball)

Nozimjon 2018-yil iyunda universitetni bitirganidan so‘ng o‘z mehnat faoliyatini Zarafshondagi “**OLMOS**” kompaniyasining boshladi. Kompaniya 1998-yil Olimjon va Asadbek tomonidan tashkil etilgan. Nozimjon universitetni a’lo baholarga tugatgan bo’lib, unda ishga kirish uchun bir nechta variant bor edi. Jumladan “**MOVIY OSMON**” kompaniyasidan ish taklifi olgan bo’lsa ham, “**OLMOS**” kompaniyasiga qiziqib qoldi. Bunga sabab ijrochi direktor Olimjon va marketing bo’yicha vitse-prezident Asadbek unga u biznes bo’yicha yetarlicha tajribaga va bilimga bo’lishi bilan yetakchilik roli berilishi mumkinligini aytishdi.

Asoschilar Nozimjonga yaxshi oylik ish haqi olishi bilan birgalikda kompaniyaning moliyaviy holatiga ko’ra bonuslar taqdim etilishini bildirdilar. Bonus iqtisodiy qo’shilgan qiymatga (EVA (Economic Value Added)) asosan belgilanadi (***EVA haqida batafsil ma’lumotga ega bo’ling va qanday aniqlashni o’rganing***). Boshlanishiga, u har yili firmaning EVAsining 1 foizi miqdorida bonus oladi, uning yarmi aksiyada, qolgan yarmi esa naqd pulda berib boriladi. Agar hisobot yili yakuniga ko’ra EVA manfiy bo’lsa, u holda bonuslar belgilanmaydi.

1-jadval

“OLMOS” kompaniyasining moliyaviy natijalar tog’risidagi hisoboti, (ming AQSH dollari)

Ko’rsatkichlar	2019	2020
Savdo tushumi	\$5700	\$5400
Sotilgan tovarlar tannarxi	(3700)	(3600)
Yalpi foyda	\$2000	\$1800
Operatsion xarajatlar:		
Savdo va “OLMOSning boshqaruv xarajatlari xarajatlari	\$ (820)	\$ (780)
Amortizatsiya xarajatlari	(340)	(500)
Jami operatsion xarajatlar	\$(1160)	\$(1280)
Operatsion foyda	\$840	\$520
Foiz xarajatlar	(200)	(275)
Soliqqacha foyda (soliqqa tortiladigan foyda)	\$640	\$245
Foyda solig’i	(230)	(65)
Sof foyda	\$410	\$180
Qo’shimcha ma’lumot		
Muomalada bo’lgan aksiyalar soni, ming dona	150	150
Aksiyadorlarga to’langan dividendlar	\$120	\$120
Har bir aksiyaning bozor bahosi	\$36	\$18

2019-yil biznes uchun moliyaviy jihatdan muvaffaqiyatli kechdi. Ammo 2020-yilda pandemiya sababli kompaniyaning savdolari \$5,7 milliondan \$5,4 millionga, ya'ni 5,3 foizga tushib ketdi. Pasayish boshqa moliyaviy muammolarga ham sabab bo'ldi: kompaniyaning aksiyalari narxi 50 foizga tushib, 2019-yil oxirida \$36 dan 2020-yil oxirida \$18 ga baholandi. "OLMOS"ning moliyaviy ma'lumotlari ikki yil uchun quyidagi jadvallarda ko'rsatilgan bo'lib, barcha raqamlar har bir aksiya ma'lumotidan tashqari ming AQSH dollarda ifodalangan.

2-jadval

OLMOS" kompaniyasining buxgalteriya balansi, (ming. AQSh dollari)

	2019	2020
AKTIVLAR		
Naqd pul	\$300	\$495
Debitorlik qarzlar	700	915
Tovar moddiy zaxiralar	600	780
Boshqa joriy aktivlar	125	160
Jami joriy aktivlar	\$1725	\$2350
Yalpi asosiy vositalar	\$4650	\$4950
Jamg'arilgan amortizatsiya	(1700)	(2200)
Sof asosiy vositalar	\$2950	\$2750
Jami aktivlar	\$4675	\$5100
MAJBURIYATLAR VA XUSUSIY KAPITAL		
Majburiyatlar		
Kreditorlik qarzlar	\$400	\$640
Qisqa muddatli qarzlar	250	300
Jami joriy majburiyatlar	\$650	\$940
Uzoq muddatli qarz	1250	1325
Jami majburiyatlar	\$1900	\$2265
Xususiy kapital		
<i>Oddiy aksiya</i>	\$1100	\$1100
<i>Taqsimlanmagan foyda</i>	1675	1735
Jami kapital	\$2775	\$2835
Jami majburiyat va kapital	\$4675	\$5100

a) "OLMOS"ning moliyaviy tahlilini tayyorlang. Ma'lumotlarni ikki yil bo'yicha taqqoslang. Shuningdek, kompaniya bosh moliyaviy direktori kompaniyaning barcha moliyalashtirish operatsiyalari uchun kapital bahosini 10,5 foiz deb belgiladi. **(2 ball)**

b) 2019- va 2020-yillarda Nozimjonning bonuslari qanday bo'ladi, aksiya va naqd pul hisobida? Nozimjon qancha aksiya oladi? **EVA** ko'rsatkichini aniqlang. **(2 ball)**

c) kompaniyaning rentabellik, aktivlarning aylanuvchanligi va moliyaviy leverej koefitsientlarini aniqlang. **(2 ball)**

- d) moliyaviy menejment va moliyaviy risklarni boshqarish uchun qanday takliflar kiritgan bo‘lar edingiz? (*1 ball*)
- e) tahlilingizdan qanday xulosaga keldingiz? (*1 ball*)

DIQQAT ESLATMA!

Hurmatli talabalar, mustaqil ta’limni bajarishda Siz zamonaviy kompyuter dasturlari (misol uchun Microsoft Office, Apple Office Suite/ iWork, Apache Open Office, Dropbox Paper yoki boshqalar)dan birida ishlashni mukammal bilishingiz talab etiladi. Bu esa masala yechimini yanada sifatli tayyorlanishiga hizmat qiladi. Diagramma, grafik va jadvallarni, formulalarni maxsus dasturlardan (misol uchun, Microsoft Excel, Microsft Word) foydalangan holda tayyorlash zarur. Masala yechimi shakllantirilgan guruhlar tomonidan Microsoft Power Word dasturida tayyorlangan hisobot TAQDIMOT ko’rinishida himoya qilinadi. Tayyorlangan fayl .pdf holatda (BIA-83, 1-guruh.pdf shu shaklda) HEMIS darsturi orqali yuboriladi.

Hurmatli talaba sizdan mustaqil ta’lim topshirig’ini bajarishni belgilangan muddatini kutib o’tirmay, bajarayotgan ishingizni doimo ustozingizga ko’rsatishni hamda maslahatlashishingizni va muddatidan oldin bajarib taqdim etishingizni so’rayman.

E’TIBOR BERING: Mustaqil ta’lim topshirig’ini bajarish bo’yicha uslubiy qo’llanma HEMIS axborot dasturiga yuklangan.

“MOLIYA” FANIDAN 2- ORALIQ NAZORAT UCHUN GURUHLARDA ISHLASH BO’YICHA TOPSHIRIQ

2-GURUH

MOLIYACHI (8 ball)

Tasavvur qiling siz yaqinda yangi, yuqori qarzдорlik darajasiga ega Amirsoy yon bag’rida joylashgan chang’i ishlab chiqaruvchi firmaga moliyaviy tahlilchi sifatida ishga olindingiz. Sizning firmangiz yagona tovar – yuqori sifatga ega chang’i ishlab chiqaradi. U shu paytgacha biznes va u duch kelishi mumkin bo’lgan moliyaviy risklar haqida hech qanday ma’lumotga ega emas.

Chang’i fasli tugagan bo’lsada firma direktori boshqaruvning moliyaviy qismiga e’tibor qaratishga ahd qildi. U moliyaviy rahbar bilan firma duch kelishi mumkin bo’lgan muammolarni muhokama qilish uchun keyingi hafta yig’ilish belgiladi.

Tabiiyki, moliyaviy rahbar sizdan direktor bilan muhokamada foydalanish uchun tahlil tayyorlab berishingizni so’radi. Ishingizdagi 1-qadam sifatida firma xarajat tuzilmasidan quyidagi ma’lumotlarni oldingiz:

1-jadval

Ishlab chiqarish darajasi	80000 birlik
Joriy aktivlar	\$4000000
Joriy aktivlar yillik aylanish soni	8 marta
Joriy aktivlarni samaradorligi	30 %
Joriy leverej darajasi	6 marta
Foiz xarajatlari	\$600,000
Soliq stavkasi	20 %

Keyingi qadam sifatida, siz firmaning ishlab chiqarish birligiga bo’lgan o’z o’zini qoplash nuqtasini (break even point) topishingiz kerak. Sizning kuchli taraflaringizdan biri tegishli hisobotlarni oldindan tayyorlashingizda. Siz moliyaviy rahbar ishingizni baholashi uchun tayyorlagan hisobotlaringizni ko’rishni kerak ekanini bilasiz. Qo’shimcha sifatida siz va moliyaviy rahbar sizdan direktor oldida quyidagi savollarga javob berishingiz kutishini anglab turibsiz:

- a) o’z-o’zini qoplash nuqtasini aniqlashga harakat qiling **(3 ball)**.
- b) agarda savdo 30%ga oshsa, EBIT (soliq va foizlar to’languncha daromad (FSTD)) va sof daromad qay darajada ko’tariladi? **(2 ball)**
- c) a) va b) dagi savollarga javob beruvchi hisobot tayyorlang. **(3 ball)**.

DIQQAT ESLATMA!

Hurmatli talabalar, mustaqil ta'limni bajarishda Siz zamonaviy kompyuter dasturlari (misol uchun Microsoft Office, Apple Office Suite/ iWork, Apache Open Office, Dropbox Paper yoki boshqalar)dan birida ishlashni mukammal bilishingiz talab etiladi. Bu esa masala yechimini yanada sifatli tayyorlanishiga hizmat qiladi. Diagramma, grafik va jadvallarni, formulalarni maxsus dasturlardan (misol uchun, Microsoft Excel, Microsoft Word) foydalangan holda tayyorlash zarur. Masala yechimi shakllantirilgan guruhlar tomonidan Microsoft Power Word dasturida tayyorlangan hisobot TAQDIMOT ko'rinishida himoya qilinadi. Tayyorlangan fayl .pdf holatda (BIA-83, 1-guruh.pdf shu shaklda) HEMIS dasturi orqali yuboriladi.

Hurmatli talaba sizdan mustaqil ta'lim topshirig'ini bajarishni belgilangan muddatini kutib o'tirmay, bajarayotgan ishingizni doimo ustozingizga ko'rsatishni hamda maslahatlashishingizni va muddatidan oldin bajarib taqdim etishingizni so'rayman.

E'TIBOR BERING: Mustaqil ta'lim topshirig'ini bajarish bo'yicha uslubiy qo'llanma HEMIS axborot dasturiga yuklangan.

“MOLIYA” FANIDAN 2- ORALIQ NAZORAT UCHUN GURUHLARDA ISHLASH BO’YICHA TOPSHIRIQ

3-GURUH

YOSH MUHBIR (8 ball)

Siz mahalliy gazeta itqisodiy muxbir sifatida ishga olishdi va sizga pulning vaqt bo'yicha qiymatiga bag'ishlangan bir qancha maqolalarni birlashtirib o'quvchilar uchun tezis tayyorlashni buyurishdi. Muharrir sizni o'quvchiga pulning vaqt bo'yicha qiymatini tushuntirib berishdan tashqari ma'lum savollar bilan turli muammolarni yechimini taklif etishingizni so'radi.

Muharrir sizga quyidagi fikrlarni bildirdi: “Pulning vaqt bo'yicha qiymatiga bag'ishlangan bir qator holatlar maqolangizda aks etishini xohlayman. Shuningdek, bu vazifani boshlashingizdan avval, men avvalo biz bir xil yondashuvga ega ekanligimizga amin bo'lmoqchiman, chunki aniqlik ***bizning gazetamizning*** asosiga aylangan. Boshlashimizdan avval quyidagi savollarni bermoqchiman:

- a) diskontlash va murakkab stavkani qo'llashning farqi nima? **(1 ball)**
 - b) joriy qiymat va annuitetning joriy qiymati o'rtasida qanday bog'liqlik mavjud? **(1 ball)**
 - c) 10 yilga 8 foizdan daromad oladigan \$5000 investitsiya qanchaga o'sadi? **(1 ball)**
 - d) Agar 5000 \$ 10 foizdan investitsiyalanganda \$4001671 ga yetguniga qadar qancha vaqt o'tadi? **(1 ball)**
 - e) 10 yilga \$1000 investitsiya qilinsa, qanday stavkada 4046 dollarga yetadi? **(1 ball)**
 - f) bankka 5 yilga 10 foizdan investitsiyalanib to'lovlari har chorakda amalga oshirilsa, omonatga har chorakda 1000\$ dan qo'yib borilsa, annuitetning kelgusi qiymatini aniqlang. **(1 ball)**
 - g) agar siz hozir \$100000 qarz oldingiz va 25 yil davomida 25 ta yil oxiridagi to'lovlarni amalga oshirmoqchisiz va to'lanmagan balansdan 10 foizdan to'lab bermoqchisiz. Ushbu holat uchun to'lovlar grafigini tuzing”. **(1 ball)**
- Ushbu suhbatdagi savolalarga javob bergan holda, gazaeta uchun pulning vaqt bo'yicha qiymatiga bag'ishlangan maqola yozing. **(2 ball)**

DIQQAT ESLATMA!

Hurmatli talabalar, mustaqil ta'limni bajarishda Siz zamonaviy kompyuter dasturlari (misol uchun Microsoft Office, Apple Office Suite/ iWork, Apache Open Office, Dropbox Paper yoki boshqalar)dan birida ishlashni mukammal bilishingiz talab etiladi. Bu esa masala yechimini yanada sifatli tayyorlanishiga xizmat qiladi. Diagramma, grafik va jadvallarni, formulalarni maxsus dasturlardan (misol uchun, Microsoft Excel, Microsoft Word) foydalangan holda tayyorlash zarur. Masala yechimi shakllantirilgan guruhlar tomonidan Microsoft Power Word dasturida tayyorlangan hisobot TAQDIMOT ko'rinishida himoya qilinadi. Tayyorlangan fayl .pdf holatda (BIA-83, 1-guruh.pdf shu shaklda) HEMIS dasturi orqali yuboriladi.

Hurmatli talaba sizdan mustaqil ta'lim topshirig'ini bajarishni belgilangan muddatini kutib o'tirmay, bajarayotgan ishingizni doimo ustozingizga ko'rsatishni hamda maslahatlashishingizni va muddatidan oldin bajarib taqdim etishingizni so'rayman.

***E'TIBOR BERING:** Mustaqil ta'lim topshirig'ini bajarish bo'yicha uslubiy qo'llanma HEMIS axborot dasturiga yuklangan.*

“MOLIYA” FANIDAN 2- ORALIQ NAZORAT UCHUN GURUHLARDA ISHLASH BO’YICHA TOPSHIRIQ

4-GURUH

EKSPERTDAN SO’RANG

Faraz qilamiz, siz juda ham ko’pchilik foydalanadigan “Moliya savollari: ekspertdan so’rang” moliyaviy blogi mualliflaridan birisiz. Sizning vazifangiz foydalanuvchilarning moliyaviy sohasi bo’yicha savollariga javob berishdan iborat. Bu hafta siz o’quvchilaringizdan dividendlarga bog’liq 2 savol murojaatini oldingiz.

1-savol: Men “YUKSALISH” korporatsiyasining 30000 ta aksiyani 8 foiz oddiy aksiyalariga egaman, yaqinda uni har bir aksiyaga \$ 98 to’lab sotib oldim. Korporatsiya 1 aksiyaga 2 ta aksiya (split) tarzida bo’linishini reja qiliganini e’lon qildi.

1) aksiya splitidan so’ng mening moliyaviy holatim hozirgiga nisbatan qanday bo’ladi? (Maslahat: faraz qilamiz aksiya narxi ham proporsional tarzda tushadi). **(1 ball)**

2) moliya bo’yicha ijrochi vitse prezidentning fikricha aksiya narxi splitga mutanosib tushmaydi va 45 foizga tushadi, aksiyaning splitdan avvalgi narxi optimal narx darajasidan yuqori bo’ladi. Agar u haq bo’lib chiqsa, splitdan mening daromadim (sof foydam) qanchaga teng bo’ladi? **(2 ball)**

2-savol: Siz “LIVE” korporatsiyasi direktorlari kengashidasiz va \$550000 dividend to’lashni e’lon qildingiz. Hozirda 275000 aksiya amalda va har bir aksiyadan daromad \$6 ga teng. Dividend to’langan sanadan so’ng aksiyani \$45ga sotishingiz mumkin. Dividendni to’lab berishning o’rniga korporatsiya boshqaruvi aksiyani qayta sotib olmoqchi bo’lsa:

1) taklif etilayotgan dividendga ekvivalent bo’lgan qayta sotib olish narxi qanday bo’lishi kerak? (Maslahat: har qanday soliq ta’siriga e’tibor bermang). **(1 ball)**

2) korporatsiya qancha aksiya qayta sotib olishi zarur? **(1 ball)**

3) siz kichik aksiyadorlarni chiqarib tashlamoqchisiz. Agar kimdir 100 aksiyaga ega bo’lsa, u korporatsiya dividend to’lashi yoki aksiyani qayta otib olishdan qaysi birini afzal ko’rar edi? Javobingizni asoslang. **(3 ball)**

Maslahat: *“Korxonalarining dividend siyosati” mavzuni o’qing.*

DIQQAT ESLATMA!

Hurmatli talabalar, mustaqil ta'limni bajarishda Siz zamonaviy kompyuter dasturlari (misol uchun Microsoft Office, Apple Office Suite/ iWork, Apache Open Office, Dropbox Paper yoki boshqalar)dan birida ishlashni mukammal bilishingiz talab etiladi. Bu esa masala yechimini yanada sifatli tayyorlanishiga xizmat qiladi. Diagramma, grafik va jadvallarni, formulalarni maxsus dasturlardan (misol uchun, Microsoft Excel, Microsoft Word) foydalangan holda tayyorlash zarur. Masala yechimi shakllantirilgan guruhlar tomonidan Microsoft Power Word dasturida tayyorlangan hisobot TAQDIMOT ko'rinishida himoya qilinadi. Tayyorlangan fayl .pdf holatda (BIA-83, 4-guruh.pdf shu shaklda) HEMIS dasturi orqali yuboriladi.

Hurmatli talaba sizdan mustaqil ta'lim topshirig'ini bajarishni belgilangan muddatini kutib o'tirmay, bajarayotgan ishingizni doimo ustozingizga ko'rsatishni hamda maslahatlashishingizni va muddatidan oldin bajarib taqdim etishingizni so'rayman.

E'TIBOR BERING: Mustaqil ta'lim topshirig'ini bajarish bo'yicha uslubiy qo'llanma HEMIS axborot dasturiga yuklangan.

“MOLIYA” FANIDAN 2- ORALIQ NAZORAT UCHUN GURUHLARDA ISHLASH BO’YICHA TOPSHIRIQ

5-GURUH

MOLIYAVIY JURNALIST (8 ball)

Siz mahalliy gazetaga moliyaviy muxbir sifatida ishga olishdi va sizga pulning vaqt bo'yicha qiymatiga bag'ishlangan bir qancha maqolalarni birlashtirib o'quvchilar uchun tezis tayyorlashni buyurishdi. Muharrir sizni o'quvchiga pulning vaqt bo'yicha qiymatini tushuntirib berishdan tashqari ma'lum savollar bilan turli muammolarni yechimini taklif etishingizni so'radi.

Muharrir sizga quyidagi fikrlarni bildirdi: “Pulning vaqt bo'yicha qiymatiga bag'ishlangan bir qator holatlar maqolangizda aks etishini xohlayman. Shuningdek, bu vazifani boshlashingizdan avval, men avvalo biz bir xil yondashuvga ega ekanligimizga amin bo'lmoqchiman, chunki aniqlik ***bizning gazetamizning*** asosiga aylangan. Boshlashimizdan avval quyidagi savollarni bermoqchiman:

a) faraz qilaylik, ijtimoiy ta'minot shartlariga muvofiq 3% miqdoridagi real daromadlilik stavkasi 35 yil davomida o'zining 40000 dollar miqdoridagi bir yillik maoshining 8 foizini shu maqsadga yo'naltiradigan fuqarolar uchun belgilangan. Agar pensiya to'lovi 25 yil davomida amalga oshiriladigan bo'lsa, u holda pensionerlarga har yillik to'lovlar miqdori qancha bo'lishi kerak? **(2 ball)**

b) joriy qiymat va annuitetning joriy qiymati o'rtasida qanday bog'liqlik mavjud? Diskontlash nima? **(1 ball)**

c) yilda hisoblanadigan foiz stavkasi 12% bo'lishi va foizlar har oy yozilishi sharti bilan qarz oldingiz. Amaldagi yillik foiz stavkasi qanday bo'ladi? **(1 ball)**

d) otangiz Sizga 52 mln.so'm miqdorida meros qoldirdi. Siz shu pullarni yiliga 17% evaziga investitsiya qilishingiz mumkin. Agar olingan merosdan har yili 5,25 mln.so'mdan sarflaydigan bo'lsangiz, meros qoldirilgan pullar necha yilga yetadi? **(1 ball)**

e) quyidagi pul tushumlarining sof keltirilgan qiymatini hisoblab chiqing: Siz bugun 30000 dollar investitsiya qilasiz va bir yildan keyin 2000 dollar, ikki yildan keyin 8000 dollar va joriy yildan boshlab 7 yil davomida har yili 10000 dollardan olib turasiz. Faraz qiling, foiz stavkasi yiliga 8%ni tashkil etadi. **(1 ball)**

Ushbu suhbatdagi savolalrga javob bergan holda, gazaeta uchun pulning vaqt bo'yicha qiymatiga bag'ishlangan maqola yozing. **(2 ball)**

DIQQAT ESLATMA!

Hurmatli talabalar, mustaqil ta'limni bajarishda Siz zamonaviy kompyuter dasturlari (misol uchun Microsoft Office, Apple Office Suite/ iWork, Apache Open Office, Dropbox Paper yoki boshqalar)dan birida ishlashni mukammal bilishingiz talab etiladi. Bu esa masala yechimini yanada sifatli tayyorlanishiga xizmat qiladi. Diagramma, grafik va jadvallarni, formulalarni maxsus dasturlardan (misol uchun, Microsoft Excel, Microsoft Word) foydalangan holda tayyorlash zarur. Masala yechimi shakllantirilgan guruhlar tomonidan Microsoft Power Word dasturida tayyorlangan hisobot TAQDIMOT ko'rinishida himoya qilinadi. Tayyorlangan fayl .pdf holatda (BIA-83, 1-guruh.pdf shu shaklda) HEMIS dasturi orqali yuboriladi.

Hurmatli talaba sizdan mustaqil ta'lim topshirig'ini bajarishni belgilangan muddatini kutib o'tirmay, bajarayotgan ishingizni doimo ustozingizga ko'rsatishni hamda maslahatlashishingizni va muddatidan oldin bajarib taqdim etishingizni so'rayman.

E'TIBOR BERING: Mustaqil ta'lim topshirig'ini bajarish bo'yicha uslubiy qo'llanma HEMIS axborot dasturiga yuklangan.